

*Impact van het werk
van de Ombudsdienst Pensioenen*

HOOFDSTUK
9

Impact van het werk van de Ombudsdienst Pensioenen

Aanpassing wetgeving: Vrijstelling van bijdragen als zelfstandige tijdens coronacrisis telt mee voor toegangsvoorwaarde tot minimumpensioen

Eén van de meest voorkomende klachten bij de Ombudsdienst Pensioenen betreft zelfstandigen die zich in het verleden in een tijdelijke moeilijke financiële situatie bevonden en gebruik gemaakt hebben van de mogelijkheid om een vrijstelling van sociale bijdragen te vragen. Deze zelfstandigen openen voor deze periode geen pensioenrechten en doen daarover hun beklag. Deze zelfstandigen blijven voor de periode van vrijstelling op het moment dat ze de vrijstelling vragen wel gedekt voor de ziekteverzekering en de gezinsbijslag. Merk wel op dat momenteel op de aanvraag tot vrijstelling van bijdragen is te lezen dat ze later geen pensioenrechten zullen openen voor de periode van vrijstelling (tenzij ze alsnog binnen de 5 jaar de sociale bijdragen betalen).

Om na te gaan of men voldoende jaren heeft om vervroegd met pensioen te gaan telt deze periode ook niet mee (wat er vaak toe leidt dat men pas later met pensioen mag gaan). Ook telt het niet mee om na te gaan of men aanspraak kan maken op het minimumpensioen.

In het Jaarverslag 2013 bespraken we op pagina 130-134 deze problematiek uitvoerig. De Ombudsman Pensioenen wierp een aantal reflectievragen op: is het wel een goed systeem aan zelfstandigen in moeilijkheden de optie te geven niet deel te nemen aan de pensioenverzekering, waardoor het verplicht karakter van de pensioenverzekering - en daardoor het sociale aspect (het verplicht karakter maakt van de pensioenverzekering immers een sociale en niet een gewone verzekering) - wegvalt. In de ziekteverzekering zou dit ondenkbaar zijn. Daar blijven de vrijgestelde periodes wel een ziekte dekking opleveren. Ook wierp de Ombudsman Pensioenen de reflectievraag op of er geen remediëring kan plaats vinden: gaande van regularisatiebijdragen betalen (ook na een langere termijn dan 5 jaar en zonder zeer hoge intresten), de toegekende vrijstellingen (geleidelijk aan) (geheel of gedeeltelijk) ook te laten meetellen voor de loopbaanvoorwaarde voor het vervroegd pensioen en/of pensioenrechten te laten openen, ... Deze reflectievragen werden herhaald in het Jaarverslag 2020 op pagina 20 vermits deze problematiek tijdens de coronaperiode nog acuter werd.

Op 22 juni 2021 antwoordde de Minister van Middenstand, de heer Clarinval, op een parlementaire vraag van de heer Wim Van der Donckt naar aanleiding van de oproep van de Ombudsman Pensioenen dat in het kader van de versoepelingen van het 'klassieke' overbruggingsrecht, de wet van 22 december 2020 tot instelling van verschillende maatregelen ten gunste van zelfstandigen in de context van de COVID-19-crisis (B.S. 31 december 2020) wel voorziet in de gelijkstelling van maximum 4 kwartalen van het overbruggingsrecht voor wat betreft de pensioenrechten¹.

Er kunnen maximum 4 kwartalen (al dan niet opeenvolgend) waarvoor de ZIV-rechten werden behouden in het kader van de toekenning van het overbruggingsrecht, gelijkgesteld worden². De gelijkstelling vangt aan de 1ste dag van het kwartaal waarvoor het behoud van rechten werd toegekend en ten vroegste op 1 oktober 2020 aangezien de maatregel slechts betrekking heeft op de kwartalen vanaf het vierde kwartaal 2020.

¹ <https://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/55/ic521.pdf> p. 9 en volgende

² Artikel 28 § 5 en 37 ter van het Koninklijk Besluit van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen

De maatregel geldt voor:

- kwartalen ‘behoud van rechten’ vanaf het vierde kwartaal 2020 die worden toegekend naar aanleiding van feiten die zich voordoen tussen 1 april 2020 en 31 maart 2021;
- de pensioenen die ten vroegste voor de eerste keer ingaan op 1 januari 2021.

Indien er voldaan is aan de voorwaarden geldt de beslissing tot toekenning van het ‘klassieke’ overbruggingsrecht, genotificeerd door het sociaalverzekeringsfonds, automatisch ook als beslissing inzake de gelijkstelling van maximaal 4 kwartalen.

Verder antwoordde de Minister dat “het klopt dat de zelfstandigen geen pensioenrechten opbouwen voor de kwartalen waarvoor zij een vrijstelling hebben gevraagd. Zij behouden evenwel de rechten op de ziekteverzekering en er bestaat een mogelijkheid om de vrijgestelde kwartalen a posteriori te regulariseren binnen de vijf jaar met een afkooppremie³.”

Dit betekent dat de eerste termijn voor het regulariseren van bijdragen voor het overbruggingsrecht voor het jaar 2020 afloopt eind 2025. Eind 2024 kon worden vastgesteld dat de sociale verzekeringsfondsen hun klanten begonnen te contacteren om hen de deadline te herinneren. Het is uiteraard aan de zelfstandige zelf om te beslissen wat hij doet, ofwel betaalt hij zijn bijdragen (en verhogingen), ofwel doet hij niets en vervalt de mogelijkheid voor betaling van bijdragen na 31 december 2025 ofwel stuit hij de verjaring en begint een nieuwe periode van 5 jaar te lopen.

Aan de oproep van de Ombudsman Pensioenen werd wat betreft de voorwaarde om toegang te krijgen tot het minimumpensioen gehoor gegeven voor de vrijstelling van bijdragen in het kader van de coronacrisis. Dit gebeurde bij KB van 30 mei 2024, dat het KB van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen wijzigt. Vanaf 1 januari 2025 komen ook de periodes, waarvoor een vrijstelling van bijdragen werd verkregen in het kader van de Covid-19-crisis tussen 1 januari 2020 en 31 maart 2022, in aanmerking voor de toegangsvoorwaarde voor het minimumpensioen en dit voor zowel de voorwaarde van 2/3e van een volledige loopbaan (= 30 jaren), als voor de bijkomende voorwaarde van min. 64 kwartalen effectieve beroepsbezigheid⁴.

Automatisch onderzoek overgangsuitkering

De dag na de verspreiding van het persbericht over het Jaarverslag van de Ombudsdienst Pensioenen waarin gepleit werd om de overgangsuitkering automatisch toe te kennen, met name op 18 april 2024, werden in de plenaire vergadering van het Parlement⁵ vijf parlementaire vragen gesteld over de automatische toekenning van de overgangsuitkering waarvoor de Ombudsman Pensioenen geijverd had.

De Minister van Pensioenen meldde dat de FPD werkt aan een volledig automatische toekenning tegen eind 2024. De Minister meldde tevens dat de FPD één jaar terug in de tijd gaat om na te gaan of bepaalde personen hun rechten niet hebben doen gelden.

De FPD bevestigde aan de Ombudsman Pensioenen in afwachting van een wetgeving die exact bepaalt voor wie de overgangsuitkering ook automatisch wordt toegekend wanneer de overledene nog niet gepensioneerd was, dit bij wijze van administratieve praktijk reeds te doen in de gevallen waar het op basis van de beschikbare gegevens in het rijksregister mogelijk is dit onderzoek automatisch op te starten. De FPD bevestigde tevens dat men één jaar terug in de tijd gaat om na te gaan of iemand recht heeft op de overgangsuitkering.

3 <https://www.lachambre.be/doc/CCRI/pdf/55/ic521.pdf> p. 9 en volgende

4 Artikel 56 quater van het Koninklijk Besluit van 22 december 1967 houdende algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen

5 <https://www.dekamer.be/doc/PCRI/pdf/55/ip299.pdf> p. 33-37

Vakantiegeld in de pensioenwetgeving voor de ontslagcompensatievergoeding

In de aanbeveling 2022/2 beval de Ombudsman Pensioenen aan de wetgever aan om te onderzoeken of de ontslagcompensatievergoeding, die bedoeld is om het verschil in opzegtermijn tussen de arbeider en de bedienden te compenseren sedert 2014, niet dient opgenomen te worden in de limitatieve lijst van uitzonderingsgevallen voorzien in artikel 56 van het koninklijk besluit van 21 december 1967 waarin vanaf het jaar waarin het pensioen ingaat een vakantiegeld wordt toegekend. Wie met name in het jaar voorafgaand aan het jaar waarin het pensioen ingaat een ontslagcompensatievergoeding heeft ontvangen, heeft geen recht op vakantiegeld vanaf het jaar waarin het pensioen ingaat. (Jaarverslag 2022, p. 69)

Op 15 mei 2023 vroeg volksvertegenwoordigster, mevrouw Samyn, aan de Minister van Pensioenen, mevrouw Lalieux, of ze met deze aanbeveling van de Ombudsdienst Pensioenen aan de slag zou gaan⁶.

De Minister van Pensioenen antwoordde op 26 juni 2023 dat het niet verdedigbaar lijkt dat de invoering van de ontslagcompensatievergoeding een bijkomend negatief neveneffect heeft wat betreft het vakantiegeld van gepensioneerde arbeiders.

De Minister van Pensioenen stelt verder: “Naast degene die een ontslagcompensatievergoeding ontvangen zijn er echter nog verschillende groepen die vandaag geen vakantiegeld ontvangen zoals iemand die in ingangsjaar -1 een volledig jaar onvrijwillige werkloosheid geniet die niet voorafgegaan is door een tewerkstelling; iemand die in ingangsjaar -1 een combinatie heeft van ziekte met loopbaanonderbreking of tijdskrediet; iemand die in ingangsjaar -1 enkel onvrijwillige werkloosheid geniet maar geen volledig kalenderjaar (285 dagen voor samendrukking); iemand die in ingangsjaar -1 een volledig jaar mindervaliditeit geniet; iemand die zijn loopbaan niet eindigt als werknemer. Deze groepen zouden ook kunnen worden meegenomen in een eventuele uitbreiding van de uitzonderingen. Hiermee zouden we de geest van de wet volgen namelijk vakantiegeld geven aan iedereen die (onvrijwillig) nog geen vakantiegeld krijgt van de werkgever.”

In plaats van de lijst met uitzonderingen uit te breiden zou ook kunnen worden gedacht aan iedereen opnieuw volledig vakantiegeld geven vanaf het 1ste jaar. Dit was de situatie voor 31 december 1994. Het heeft waarschijnlijk een aanzienlijke budgettaire kost en zorgt in sommige gevallen voor dubbel vakantiegeld (werkgever en FPD): zij die nog werken in IGJ-1 (krijgen dubbel vakantiegeld) en zij in gelijkstelling in IGJ-1 (krijgen slechts een keer vakantiegeld).

Om het pensioensysteem te vereenvoudigen zijn we het aan onszelf verplicht om ons steeds de vraag te stellen of we kunnen harmoniseren. Dat is in dit geval niet evident, want het ambtenarenstelsel is complexer en volgt een andere logica. Zo kent het ambtenarenstelsel een leeftijdsvoorwaarde; krijgen ze vanaf het eerste jaar wel vakantiegeld; is het vakantiegeld afhankelijk van de som van de totale pensioenen; bestaat er een aanvullende toeslag op vakantiegeld; is er een beperking van het vakantiegeld op basis van vakantiegeld in andere regelingen en zelfs van het vakantiegeld van de partner; en tenslotte een verschil in bedragen. Een hervorming zou dus ingrijpend en complex zijn en verdient verdere analyse. Daarom geef ik de Nationale arbeidsraad (NAR) de opdracht deze vraag te onderzoeken”.

De NAR heeft op 22 oktober 2024 het advies nr. 2.430 uitgebracht⁷. Het betreft een niet éénparig standpunt.

6 Vr. en Antw. Kamer 2019-2024, 15 mei 2023 (Vr. nr. 613 E. SAMYN): <https://www.lachambre.be/QRVA/pdf/55/55K0114.pdf> p.345

7 <https://cnt-nar.be/sites/default/files/documents/fr/advies-2430.pdf>

De leden die werknemersorganisatie vertegenwoordigen vragen dat de uitzonderingslijst wordt uitgebreid zodat het vakantiegeld ten laste van de FPD kan worden uitbetaald in het ingangsjaar voor wie het volledige jaar voorafgaand aan pensionering een ontslagcompensatievergoeding ontving.

In een volgende fase vragen de leden die de werknemersorganisaties vertegenwoordigen, om de uitzonderingslijst verder uit te breiden voor groepen waarvan wordt vastgesteld dat de geest van de wet niet wordt gerespecteerd. Wie in het eerste pensioenjaar geen vakantiegeld als werknemer ontvangt, zou een recht moeten openen op vakantiegeld als gepensioneerde.

De leden die de werkgeversorganisaties vertegenwoordigen zijn omwille van verschillende elementen (onder andere de ontslagcompensatievergoeding is een globale compensatie waarbij geen rekening wordt gehouden met individuele parameters, dit kan leiden tot een verdere uitbreiding van de lijst met uitzonderingen, er is geen gemeenschappelijk punt tussen de ontslagcompensatievergoeding en vervangingsinkomens wegens ziekte, invaliditeit, werkloosheid, SWT waarbij er recht op vakantiegeld is tijdens het eerste jaar van pensionering,...) van mening dat een uitbreiding van de lijst met uitzonderingen noch gerechtvaardigd, noch wenselijk is. Zij brengen derhalve een negatief advies uit over de adviesaanvraag betreffende de uitbreiding.

De klager bij de Ombudsdienst Pensioen had ondertussen, zich baserend op de afsluitende brief van de Ombudsdienst Pensioenen, een rechtszaak aangespannen tegen de FPD.

In een vonnis van de arbeidsrechtbank van Gent, afdeling Sint-Niklaas van 14 februari 2024 (rolnummer 22/529/A) werd gesteld dat de arbeider die in het jaar voorafgaand aan de pensionering enkel een ontslagcompensatievergoeding had ontvangen (en dus geen vakantiegeld) en die tijdens het eerste jaar van pensionering geen vakantiegeld van de FPD ontving en een ontslagen bediende die in het jaar voorafgaand aan pensionering een vertrekvakantiegeld ontving en in het eerste jaar van pensionering geen vakantiegeld ontving tot onderscheiden categorieën van personen behoren, doch dat het verschil in behandeling wat hun recht op vakantiegeld betreft op een objectief criterium berust doch niet redelijk verantwoord is. De arbeidsrechtbank oordeelde dat een rechtbank om een einde te maken aan een ongrondwettelijkheid de bevoegdheid en de plicht heeft het wettelijk kader aan te vullen zodat dit niet meer in strijd is met de artikelen 10 (gelijkheid) en 11 (non-discriminatie) van de Grondwet. Zich hierop baserend evenals zich baserend op het schriftelijk advies van het Openbaar Ministerie opgesteld door K. Salomez, oordeelde de rechtbank dat de “discriminerende lacune” binnen de grenzen van de wet dient opgevuld te worden door de ontslagcompensatievergoeding voor de toepassing van artikel 56 § 1 van het KB van 21 december 1967 als een vergoeding “wegens” (als in: naar aanleiding van) onvrijwillige werkloosheid, minstens deze er -in de lijn van de bekommernissen van de wetgever- mee gelijk te stellen en derhalve de FPD veroordeelde tot het betalen van vakantiegeld tijdens het eerste jaar van pensionering.

De rechtbank verwees hierbij naar het feit dat de uitzondering op het principe dat in de loop van het eerste jaar waarin een pensioen wordt uitgekeerd, geen vakantiegeld wordt toegekend, werd ingevoerd vanuit de overweging dat men pensioengerechtigden die “omwille van hun status op het einde van de loopbaan verstoken bleven van vakantiegeld (bruggepensioneerden, invaliden, werklozen)” niet aan deze maatregel wou onderwerpen⁸.

De FPD tekende wel beroep aan tegen dit vonnis stellende de pensioenreglementering correct te hebben toegepast. De mogelijke discriminatie op het vlak van recht op vakantiegeld voor arbeiders die een ontslagcompensatievergoeding ontvangen tegenover ontslagen bedienden situeert zich volgens de FPD op een niveau dat buiten haar bevoegdheidssfeer valt.

Rechtspraak gebaseerd op bevindingen uit het Jaarverslag van de Ombudsman Pensioenen

Zoals hoger vernoemd spande een gepensioneerde die bij de Ombudsdienst Pensioenen een klacht had ingediend betreffende de toekenning van een vakantiegeld door de FPD gedurende het eerste jaar van pensionering nadat hij in het jaar voorafgaand aan de pensionering enkel een

⁸ <https://www.senaat.be/lexdocs/So541/So5411081.pdf> p.41

ontslagcompensatievergoeding ontving, een rechtszaak aan tegen de FPD. Uit de afsluitende brief van de Ombudsdienst Pensioenen putte de gepensioneerde argumenten. De arbeidsrechtbank veroordeelde de FPD tot de betaling van vakantiegeld tijdens het eerste jaar van pensionering.

Meer en meer stellen we in vonnissen vast dat wanneer een bemiddeling bij de Ombudsdienst Pensioenen voor de klager niet het gewenste effect oplevert de klager naar de rechtbank stapt en voor zijn verweer bij de rechtbank zich baseert op elementen uit de afsluitende brief (of ook meer en meer uit tussentijdse brieven) van de Ombudsdienst Pensioenen en dat dit tot een gunstig vonnis voor de klager leidt.

Zo oordeelde de Brusselse arbeidsrechtbank in een vonnis van 31 oktober 2023 (AR 23/1447/A) dat een Belgisch rustpensioen toch betaalbaar is in het buitenland ook al heeft België geen verdrag met dit land. In casu ging het om een Maleisische inwoner die van 1973 tot 1994 in België werkte en woonde en in 2015 zijn Belgisch pensioen aanvroeg. Zijn pensioenrecht werd door de FPD toegekend doch niet uitbetaald. Artikel 27 van het Koninklijk Besluit 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemer stelt immers dat de pensioenen in principe niet verstrekt kunnen worden aan gerechtigden van een vreemde nationaliteit die niet werkelijk in België verblijven. Uit het Jaarverslag 2019 van de Ombudsdienst Pensioenen, p. 13-21, putte de klager elementen waarop zijn verdediging gebaseerd was.